

תפיסת "דרך המאבק המזוין" של אש"ף במבחן מלחמת "שלום הגליל"

ד"ר צבי לניר*

והמושג השני, המשלים את הראשון, מתאר את התפתחות המאבק בממד השליטה על השטח.

"המאבק המזוין" הפלסטיני נועד להשיג את מטרות אש"ף בתהליך שבו מתקדמת הפעולה בשלושה שלבים: שלב הטרור, שלב הגרילה ושלב המלחמה העממית.

השלב הראשון – שלב הטרור – לא נועד להשיג מטרות צבאיות, אלא כוון בעיקרו להישג הפסיכולוגי: הצגת תנועת השחרור הלאומי הפלסטינית "על המפה", כנושא שלא ניתן להתעלם ממנו, ובנסיבות מסוימות כגורם שאין ברירה אלא לשתף עמו פעולה. המעבר לשלב השני – שלב הגרילה – נועד להתרחש לאחר שהגורם החתרני הספיק לצבור יכולת צבאית מסוימת. בשלב זה נועדים הארגונים הפלסטיניים להתמודד עם יחידות של צה"ל בשיטת פגע וברח, תוך הימנעות מקרבות הכרעה. "המאבק המזוין" נועד להשיג את מטרותיו הסודיות בשלב השלישי – שלב המלחמה העממית. בשלב זה על כוחות הגרילה להפוך לגרעין של יחידות סדירות, כאשר המוני פלסטינים מצטרפים ל"מאבק המזוין" ויחדיו ממגרים את השלטון הציוני.⁵ אין משמעות ההבחנה, שההתקדמות הנה חד כיוונית, מטרור לגרילה ומגרילה למלחמת שחרור עממית. קיימת גם אפשרות של נסיגה זמנית מצורת מאבק מאוחרת יותר לשלב מאבק קודם בתהליך, או פעילות בצורות מאבק שונות בו-זמנית, אך סופה של "המהפכה" שתנצח; ולמרות כל הקשיים בדרך "המאבק המזוין" יגיע הארגון לשלבי מלחמת השחרור הלאומי, וישיג את מטרותיו.

על-פי התיאוריה של מלחמות חתרניות כוללת זירת המאבק שלושה חלקים: "בסיס הגרילה", "בסיס האויב" ו"אזור הגרילה".

"בסיס הגרילה" הוא השטח שבשליטת הגרילה, או שטח ירידותי, שבו יכולה

משמעות הגדרות אלה היא, כי דרך "המאבק המזוין" איננו בבחינת אמצעי להשגת מטרות, אלא מחויבות אידיאלית-גית משותפת של הארגונים הפלסטיניים להשמדתה של מדינת ישראל ושליטת כל פתרון מדיני כיעד סופי, שיש בו נכונות של הכרה בפתרון של פשרה ודו-קיום עם מדינת ישראל.

אין פירושו של דבר, שלמהלכים מדיניים אין מקום במאבק, אלא שעליהם להיתפס כאמצעי טקטי בלבד, הכפוף לאסטרטגיה של "המאבק המזוין". כפי-פותרו של המאבק המדיני למאבק הצבאי מעוגנת במחויבות אידיאלוגית עקרונית. היפוך ה"יוצרות, כלומר קידומו של דרך המאבק המדיני לכדי אסטרטגיה, והורדת מדרגתו של "המאבק המזוין" לכלל טקטיקה – משמעותו פתח לנכונות להשלים עם פתרון של פשרה ודו-קיום עם מדינת ישראל, ובגישה בעיקרון החתירה להשמדתה.

ראשי אש"ף הרבו לבקר ולהתאמן בארצות "המייצאות" גרילה, חתרנות וטרור, ותרגמו לערבית את כתביהם של התיאורטיקנים של הגרילה – צ'ה גווארה, מאו צה טונג, פרידריך אנגלס, ולאדימיר איליץ' לנין, המרשל ליו פיאן ועוד. ממקורות אלה למדו על השלבים, על העקרונות ועל האסטרטגיה של לוחמת הגרילה, במגמה לנסות ליישם אותם למאבקם, תוך גישור על פני אי ההתאמה בין התיאוריה של לחימת גרילה ובין המציאות של לוחמת אש"ף בישראל.

הארגונים הפלסטיניים לא אימצו לעצמם דגם או תיאוריה מסוימים של מלחמה חתרנית, אלא הרבו לשאול מושגים שניתן לשייכם לתיאורטיקנים שונים. עם זאת ניתן להבחין בדרכו הצבאית של אש"ף בהתלבטויות סביב שני מושגים בסיסיים, המשותפים לרוב התיאורטיקנים של מלחמות "שחרור לאומי". המושג האחד מתאר את דרך המאבק המזוין מבחינת שלבי התפתחותו הכרונולוגיים,

קונספציית "המאבק המזוין" של אש"ף במבחן מלחמת "שלום הגליל" הערכת ההישגים של צדדים לוחמים בעקבות מבצעים צבאיים נכחת בדרך כלל במונחים של אבדות, נזקים חומריים והשתלטות על שטחים. כך גם בעקבות מבצע "שלום הגליל". בין הישגי המבצע הוגדרו: סילוק המחבלים למרחק של 40 – 50 ק"מ ומעלה מהגבול הצפוני של ישראל, הריסת התשתית הצבאית והלו-גיסטית של אש"ף בדרום-לבנון, הריגת מאות מחבלים ושביית אלפי מחבלים נוספים, והיווצרותו של סיכוי להקמת ממשלה יציבה בלבנון, שתמנע התארגנות מחודשת של אש"ף ופעילות צבאית על אדמת לבנון.

לעומת זאת כמעט ולא נאמר דבר בנושא השפעת המבצע על הקונספציה הצבאית של אש"ף – גורם שאינו מוחשי ואינו ניתן למדידה, אך השפעתו על המשך דרכו של אש"ף עשויה להיות בעלת חשיבות מכרעת יותר מהשפעת תוצאותיו המוחשיות של המבצע.¹ במאמר זה נעמוד על מהות הקונספציה האש"פית של דרך "המאבק המזוין",² נבחון את עמידותה נוכח מבצע "שלום הגליל", וננסה להעריך את השפעת המבצע על דרכו של אש"ף בעתיד.³

שלבי "המאבק המזוין" ודרך התפתחותו

באמנה הלאומית הפלסטינית בגרסתה מ-1968 נקבע, כי "המאבק המזוין היא הדרך היחידה לשחרור פלסטין, והיא על כן אסטרטגיה ולא טקטיקה". במצע משותף, שנחתם ב-6 במאי 1970, חזרו הארגונים הפלסטיניים והסכימו על העקרונות הבאים: שלילת קיומה של ישראל כמדינה, שלילת כל פתרון מדיני, וקביעה כי דרך "המאבק המזוין" היא צורת המאבק הבסיסית המשותפת נגד ישראל.⁴

* המרכז למחקרים אסטרטגיים, אוניברסיטת תל-אביב.

כישלון קונספציית "המאבק העממי" ב"אזור הגרילה"

התברורה של ההנחה, כי ניתן יהיה להשיג את המטרה הפלסטינית על-ידי גרירת מדינות ערב למלחמה שתוביל לחיסולה של ישראל, גרמה לשינוי בתפיסת "המאבק המזוין" ובהפיכתו מגורם שנועד להאיץ גורם אחר שיביא לניצחון, לגורם שהוא כשלעצמו יהיה המרכיב העיקרי בהשגת המטרה. לא עוד פעולות שחרור לגרירת ישראל ומדינות ערב למלחמה ביניהן כמטרתה העיקרית, אלא הסתמכות על כוחם של המחבלים כגורם שסופו להביא את הניצחון. את מקומה של ההנחה, כי ניתן יהיה להשיג את המטרה על-ידי מהלך חריש-לבי, החליפה ההכרה כי המלחמה תהיה ארוכה משציפו. כל המאבק שהתנהל עד פרק זמן זה נתפס כשלב הראשון – שלב הטורר – ויש אפוא להתארגן לקראת המעבר לשלב השני – שלב הגרילה.

ב-20 ביוני 1967 פרסם בכירות ארגון העאסיפה (הזרוע הצבאית של פת"ח) הצהרה על "העתקת המפקדה הכללית אל תוך השטח הכבוש בידי ישראל". וכך, ימים ספורים לאחר כיבוש הגדה המערבית, חדר יאסר ערפאת לאזור בית-לחם, ואש"ף פתח בגלגול השני של הקונספציה הצבאית שלו – קונספציית המאבק העממי ב"אזור הגרילה".

ערפאת אמנם ניסה במשך כשבועיים לארגן התקוממות צבאית עממית, ולפ-תוח בשלב השני של "המאבק המזוין" – שלב הגרילה – אך במהרה הסתבר לו, כי הנתונים בשטח אינם הולמים מעבר לשלב זה. כוחות הביטחון הישראליים חשפו התארגנות זו בעודה באיבה, והת-דתה ההנחה כי האוכלוסייה הפלסטינית ביהודה ובשומרון תצטרף למלחמה העמ-מית. ערפאת ברח לירדן בספטמבר אותה שנה. היה זה הניסיון הראשון והאחרון לבצע פעילות של גרילה בתוך שטח ישראל. "המאבק המזוין" לא רק שנכשל ביצירת "אזור גרילה", אלא אף לא הצליח לקיים מאחז של ממש בשטחים שבש-ליטת ישראל, כפי שגורסת התיאוריה של הגרילה.

הכישלון שנחל אש"ף בנסיונו לקיים מלחמת שחרור לאומית ביהודה ובשומרון נומק על ידי דובריו בטעם, שנסיון זה בוצע מוקדם מדי, בטרם התקיימו במלואם כל התנאים המוקדמים למימוש שלב זה של "המאבק המזוין". מכאן גם העריך אש"ף כי תעבור עוד תקופה ארוכה, עד שניתן יהיה ליצור היערכות צבאית חדשה בשטחים.

המחבלים; וכך, על-ידי מעגל הסלמה של פעולות חבלניות ופעולות מנע ישראליות בקצב ובהיקף הולכים וגוברים, יצליחו לגרור את ישראל ומדינות ערב למלחמה, שתוצאותיה מובטחות. התסריט של הסלמה, של פיגועים ושל גמול המוליך למלחמה נתפס באותם ימים כסביר, נוכח התקדים "הטרי" של מלחמת סיני, שפרצה לאחר תקופה של הסלמת פעו-לות הפדאין ופעולות הגמול הישראליות. אולם באותם ימים הייתה רמת הבי-צוע של המחבלים נמוכה, והנוקים הממ-

הגרילה להתארגן יחסית ללא הפרעות. "בסיס האויב" הוא השטח שבשליטת כוחות המדינה שבה נלחמת הגרילה. "אזור הגרילה" הנו אותו שטח בתוך המדינה אשר על "שחרורה" נלחמת הגרילה, ושוב מתנהל המאבק בין הצד-דים הלוחמים; הגרילה מנסה להרחיב אזור זה ולצמצם את השטח שבו חשים כוחות הממשלה ביטחון, ואילו כוחות הממשלה מנסים לדחוק את הגרילה מאזור זה אל מחוץ לשטח המדינה. שמונה-עשרה שנות "המאבק המזוין"

עזמי זריר, מפקד גדוד פתח בצור, בביקור בסין

שיים שגרמו היו מועטים. היעדים שנבחרו לפיגוע היו בדרך כלל מתקנים לא מאוי-שים ומרוחקים ממקומות יישוב (כגון ברכות מים ומחסנים חקלאיים במטעים). חלק מהחוליות לא הגיע ליעדיהן, וחלק מהמטענים שהונחו לא פעל בשל ליקויים בהתקנת מערכת החבלה.

לכשפרצה מלחמת ששת הימים, היא לא נבעה מהתפתחותו של מעגל הקס-מים, שאותו צפו הארגונים הפלסטיניים, אלא בעיקר מהתפתחותו של המאבק הישראלי-סורי על הטיית מקורות המים, סגירת מצרי טיראן וקידום הצבא המצרי לקדמת סיני – צעדים שנתפסו על-ידי ישראל כפגיעה בעיקרון הקאסוס-בלי וכעילה למלחמה. נוסף לכך, ומה שחמור עוד יותר מבחינת התברורה הקונ-ספציה האסטרטגית של אש"ף, המלחמה הסתיימה בתבוסה מוחצת של מדינות ערב, ובאבדן סיני, רמת הגולן, והגדה המערבית – שטח הריכוז הגדול ביותר של פלסטינים. ישראל נתגלתה כחזקה יותר משהוערך, ומדינות ערב נחשפו במלוא חולשתן.

של אש"ף הם סיפור מתמשך של כישלון במעבר מטורר לגרילה וממנה למלחמה עממית, ושל כישלון ביצירת "אזור גרילה" בישראל ובשטחים המוחזקים, כאשר מוקד המאבק של אש"ף מתנהל על "בסיס הגרילה" עצמה, מעבר לגבולות השטח שבידי ישראל.

כישלון קונספציית מלחמת שחרור לאומי על-ידי שליח

הקונספציה הצבאית של הפלסטינים בשלבה הראשון – מתחילת הפעילות הצבאית ב-17 בינואר 1965 ועד מלחמת ששת הימים – התאפיינה בהנחות אופ-טימיות לגבי המהירות והקלות שבה ניתן יהיה להשיג את המטרה. בתקופה זו גרסה הקונספציה, כי לא יהיה הכרח במאבק ממושך ורב-שלבי, וכי ניתן יהיה לחסל את מדינת ישראל בשלב אחד באמצעות מלחמה כוללת של מדינות ערב. ההנחה הייתה, כי סדרה של פעולות חבלה שיבצעו המחבלים בשטחה של ישראל, יגררו אותה לפעולות גמול נגד מדינות ערב, המשמשות בסיס יציאה לחוליות

השיבה אל "בסיס הגרילה" ואל שלב הטרור

אש"ף נאלץ אפוא לסגת בסולם השלבים של המאבק הצבאי. מהשלב השני (שלב הגרילה) ומתקווה למעבר מהיר לשלב השלישי (שלב המלחמה העממית) חוזרת הפעילות הצבאית לשלב הראשון (שלב הטרור). לאחר כישלוננו ביצירת "אזור גרילה" ביהודה ובשומרון נדחק אש"ף למאבק על "בסיס הגרילה" עצמו, כאשר זה נמצא כולו במדינות שכנות, מחוץ לשטחים שאותם נועד לשחרר.

מכאן החל אש"ף לעצב דרך של "מאבק מזוין" השונה מכל דגם אחר של "תנועת שחרור לאומי": ניסיון לקעקע את אשיות מדינת ישראל על-ידי לחימה שמוקדה הוא מחוץ למדינה, באמצעות "מלחמת שחרור לאומית" המתבססת על "ההמונים", תושבי מחנות הפליטים, שמחוץ לשטחה של ישראל.

התפתחות זו יצרה סכנה קיומית חריפה למדינות שבהן התארח "בסיס הגרילה" הפלסטיני. ירדן, סוריה ולבנון אמנם אפשרו את פעילות המסגרות הצבאיות של אש"ף משטחיהן, אולם לא היו מוכנות לתת לאש"ף להתעצם מעבר לשלב שבו הניחו, כי הן מסוגלות לשלוט עליו. מגבלה זו מנעה מאש"ף את המעבר משלב הטרור, כדרך העיקרית של "המאבק המזוין", לשלב הגרילה, וביתר שאת לשלב של הקמת צבא עממי שיוכל לקדם את אש"ף לקראת השלב השלישי והמכריע של המאבק הצבאי — שלב המלחמה העממית. בשלב זה הכשיר אש"ף את עצמו הן לאפשרות שבה יוכל להכניס "צבא עממי" לשטחי יהודה ושומרון, והן לאפשרות שבה ינהל "מלחמה עממית" כנגד צה"ל או כנגד צבאות המדינות המארחות אותו, אם אלה ינסו לחסל את כוחו הצבאי ב"בסיס הגרילה" עצמו. העובדה כי בלבנון לא היו ממשלה מרכזית וצבא חזק דיו אפשרה לאש"ף ליצור דגם של גרילה העוברת לשלב של "צבא עממי" גם בהיותה מנותקת מהשטח, שבו על-פי התיאוריה של הגרילה מתרחש מעבר כזה.

תהליכי הנסיגה ממאבק על "אזור הגרילה" למאבק על "בסיס הגרילה" והחזרה משלב הגרילה לשלב הטרור היו הדרגתיים. עוד חודשים רבים לאחר כיש"ל לון אש"ף לתקוע יתד בגדה המערבית, המשיכו המחבלים במאמצים להחדיר ליהודה ולשומרון חוליות דרך בקעת-הירדן, במטרה לגייס, לאמן ולהפעיל מחתרת אש"ף וליצור "אזור גרילה" בשטחים. אך כישלון אש"ף היה מוחץ.

חילוץ בני הערובה ממוטס סכנה בלוד (רו"צ)

כשנבשל אש"ף בטרור הארטילרי, נדחק להסלמה נוספת והעתיק את פעי-לותו העיקרית מגבול ישראל ליעדים ישראלים בחו"ל. החל גל של חטיפות מטוסים. בתחילה בעיקר של חברת "אל-על", ולאחר שהישראלים הקימו יחידה מיוחדת להגנה על מטוסיהם, וסיכלו את רוב ניסיונות החטיפה של מטוסיהם, החלו המחבלים לחטוף מטוסים של חברות תעופה לא ישראליות. התארגנות של חברות תעופה אלה נגד החטיפות הייתה איטית, ובמשך זמן מה נראה היה, כי לנוכח הצלחות ארגוני הטרור הפלסטיניים בביצוע החטיפות, הפכו החטיפות לאופנה, שחוקתה על-ידי ארגוני טרור בכל רחבי העולם, ואף על-ידי מטורפים על בסיס מניעים אישיים. רק לאחר זמן פיתחו חברות התעופה נוהלים ושיטות שהקטינו במידה ניכרת את הצלחת החטיפות, ובכך דעכה גם אפנה זו. סיכול אפשרויות הפיגוע במטוסים גרם

במהלכה של פעילות זו, שכונתה בישראל "תקופת המרדפים", הצליח צה"ל לסכל את מרב החדירות. כל הניסיונות של המחבלים להערים על "גדר המערכת" עלו בתוהו.

כנסיגה מהגרילה לטרור ניתן להכחין מספר שלבים. בשלב הראשון, לאחר שהמחבלים נוכחו בחוסר התוחלת בהמשך החדרת חוליות המחבלים דרך בקעת-הירדן, הם ניסו לפגוע במעוזי צה"ל בבקעה. כשנחלו כישלון מוחץ גם בניסיונות אלה, עברו להפגוז ארטילריות על יישובי עמק-הירדן, בטענה כי יישובים אלה הם מתקנים צבאיים. צה"ל הגיב על תפנית זו בחומרה רבה, והפגוז את עמק-הירדן המזרחי. להפגוז צה"ל היו שתי מטרות: להכריח את המחבלים לחדול מההפגוזות, ולשבש את התמקמות אש"ף בבקעת-הירדן. צעדים אלה אכן הפחיתו בצורה ניכרת את הפגוזות המחבלים.

לו בעקבות המבצע, עלו לאין שיעור על אלה שנתפסו על-ידי צה"ל. תהליך ההתעצמות של המחבלים ב"בסיס הגרילה" שלהם בירדן קירב אותם במהירות לשלב שבו הפכו איום ממשי לשלטון הירדני עצמו; ובסופו של דבר הובילה מגמה זו להתמודדות צבאית גלויה בין חוסין והצבא הירדני לבין המחבלים על השליטה והריבונות בירדן. בהתמודדות אכזרית זו – "ספטמבר השחור" (1970) – הייתה ידם של המחבליים על התחזונה, והם גורשו מירדן, לאחר שרבים מהם נהרגו ונלקחו בשבי. המפלה הצבאית שנחלו המחבלים בירדן הייתה כה נחרצת, עד כי מומחים רבים הביעו ספק אם ככוח צבאי יוכלו המחבליים להתאושש, והעריכו כי ככוח מדיני לא ישוּבו עוד למעמד שבו זכו בתקופת השיא שלפני ספטמבר 1970. אולם לא חלפו חודשים רבים, והמחבלים החלו שוב לבנות את כוחם הצבאי, הפעם בחסות סורית, בשוליים הדרום-מזרחיים של החרמון באזור שהפך במשך זמן קצר ל"פתח-לנד".

המאבק על "בסיס הגרילה" – סיכום שני – לבנון 1976

קרבת אזור המורדות הדרום-מערביים של החרמון לסוריה, ריחוקו ממרכז לבנון (מקום שבו התקיימה עדיין בשנים אלה רמה מסוימת של ריבונות ונוכחות שלטון נית לבנונית), מיעוט האוכלוסייה, והמבנה הטופוגרפי ההררי של השטח – כל אלה הפכו את ה"פתח-לנד" לאידיאלי כ"בסיס גרילה" למחבלים. התארגנותם ופעילותם המחודשת של המחבלים באזור זה צברה דינאמיות דומה לזאת שהייתה לה בירדן. המחבלים החלו בניסיונות חידרה וביצוע פיגועים ביישובי "אצבע הגליל", ומשכשלו ברוב החדרי רות עברו לירי ממרגמות. ירי ארטילריישראלי על מקורות הירי של המחבלים הצליח אמנם להפחית מעילותם ולפער מים גם לשתק אותם, אך לא למנוע אותם לחלוטין. זאת כך הסתבר, ניתן היה להשיג רק באמצעות פשיטות, שבמהלכן נועדו להיתפס המרגמות ומפעיליהן.

בספטמבר 1972 ביצע צה"ל פשיטה משוריינת גדולה יחסית ב"פתח-לנד". לפשיטה זו, שכונתה בשם "קלחת", היו הצלחות חלקיות בלבד, ושובו ונתגלו בה המאפיינים של מבצע כראמה. המבצע אכן צמצם במידה ניכרת את הפעילות החבלנית, אך הוא לא הצליח לבלום את המשך התבססותם והתעצמותם המספרית של המחבלים ב"בסיס הגרילה".

ליים בבקעת-הירדן המזרחית, התערערת האחיזה של גורמי הממשל והביטחון של ממשלת ירדן באזור, והתגברות פעילות הנגד הישראלית – ננטש האזור על-ידי רוב תושביו, והמעטים שנותרו נאלצו לקבל את מרותם של המחבלים. כך נוצר בבקעת-הירדן אזור כמעט ריק מתושבים. בהיעדר נוכחות שלטונית ניצלו המחבלים את חופש הפעולה בשטח והשתלטו על רוב מבני הציבור ועל חלק מהמבנים הפרטיים, שיכנו בהם מפקדות, משרדים, מחסנים ומתקנים אחרים, ומיקמו סביבם את בסיסי האימונים שלהם. כך הפכה כראמה אתגר ופיתוי לצה"ל לביצוע מהלך צבאי, שבו יוכל להפעיל כוחות גדולים יחסית, ובפעולה אחת מרוכזת להכות בתנועת המחבלים מכה אנושה. התוצאות של מבצע "כראמה" המחישו את מגבלות הפעלת הכוח של ישראל בפעולות הנוערות לזכות בהישגים מרחיקי לכת, מעבר למניעה ולשירי בוש. ראשית הסתבר, כי כשמפעילים כוחות גדולים (כולל טנקים), וכשרוב הכוח נע לאורך הצירים מצליחים המחבליים להימלט; והם חוזרים לשטח לאחר עזיבת כוחות צה"ל. שנית, בגלל השהות הקצרה של הכוחות בשטח, לא נחשפים מרב מקומות המחבוא של הנשק ושל ציוד הלחימה שברשות המחבלים. שלי-שית, עצם הפעלת כוחות גדולים של צה"ל נגד המחבלים מעלה את יוקרתם, ונוצר למחבלים דימוי של כוח צבאי בעצמה הגדולה לעין ערוך מעצמתם האמיתית. במהלך המבצע הסתבר צה"ל בקרבות עם הצבא הירדני, נגרמו לו אבדות, ואף הושארו בשטח שני טנקים פגועים. טנקים אלה הוצגו לראווה בכיכר המרכזית של רבת-עמון, וסייעו למחבלים בהגדלת רישומו של הישגם.

את הסתבכות הכוח הישראלי בלחימה בלגיון הערבי ניצל אש"ף על מנת להציג את המבצע כהוכחה לכך, שכוחותיו לוחמים שכסם אל שכסם עם הכוחות הסדירים של ירדן, ושבמשותף הצליחו להדוף את ניסיון הפלישה הישראלי, וכי לירדן ולפלסטינים יש אויב משותף השואף להשמידם, ויש על כן להילחם נגדו יחדיו. תדמית זו גרמה לחי-זוק ניכר במעמד אש"ף בירדן. בעקבות המבצע, שהפך לסמל של יכולת עמידת אש"ף נגד ישראל, גאה גל של גייסים לארגוני המחבלים הפלסטיניים, ותוך תקופה קצרה הוכפל ואף שולש כוח האדם שלהם. המבצע הביא גם לגל של תרומות כספיות, ששיפרו את מצבם הכספי של הארגונים. כמויות הנשק שקיב-

שוב להסלמה בפעילות אש"ף, והפעם שימשו להם כיעד – שגרירויות ונציגויות ישראל ברחבי העולם. גם כאן חזרה על עצמה התופעה של יעילות ישראלית ראויה לציון, שהפכה את מתקני ישראל בחו"ל לבלתי חדירים, והתוצאה – הסלמה נוספת של הטרור, שהחל להיות מופנה לעבר יעדים ישראלים ויהודיים לא ממשלתיים ולא מוגנים.

בין שתי החזיתות – חזית הטרור וחזית המלחמה על "בסיס הגרילה" – הפכה האחרונה לחזית ההתמודדות המכרעת של ישראל ואש"ף. הטרור כחזית וכצורת הלחימה העיקרית של "המאבק המזוין" מיצה את עצמו, הן מאחר וההצלחות הישראליות הפכו תחום פעילות זו למסוכן ולמסוכן ביותר מבחינת המחבלים, והן מאחר שההשגים המדיניים של אש"ף בשלב זה היו כבר ניכרים, ושוב לא הייתה עוד נחיצות בטרור, כדי לחתור אל היעד העיקרי – הקניית תשומת לב להכרה בצורך למצוא פתרון מהיר לבעיה שהטרור נועד להשיגו. יתר על כן, ככל שזכה אש"ף להכרה בינלאומית נרחבת יותר, כן גדלה רגישותו לנזקים ההסברתיים שפעילות טרור עלולה לגרום לו בדעת הקהל הבין לאומית, שגילתה אהדה הולכת וגוברת למטרותיו המדיניות.

מאידך גיסא, גם מנקודת ראותה של מדינת ישראל, ככל שהתעצמה ההכרה הבינלאומית באש"ף, כן הסתבר שפער לוח המנע הצבאיות (למרות הצלחותיהן המרשימות) אינן מספקות, מאחר שאין הן מצליחות לבלום את תהליך התעצמותו של הארגון.

המלחמה על "בסיס הגרילה" – סיכום ראשון – כראמה 1968

הפעולה הראשונה של צה"ל נגד כוחו הצבאי של אש"ף, שנועדה במפורש לא רק למטרות מנע, אלא בעיקר לפגוע פגיעה אנושה באחיזתו של אש"ף ב"בסיס הגרילה", בוצעה ב-21 במרס 1968 נגד ריכוזי אש"ף בכראמה ובסאפי. כראמה הייתה ניסיון ההתארגנות הראשון של אש"ף ליצור "בסיס גרילה" במתכונת של "מדינה בתוך מדינה מארחת". אחריה היו עוד שני ניסיונות נוספים, האחד באזור "פתח-לנד" והשני בכל דרום-לבנון.

כראמה הייתה התקדים והדגם של מבצע צה"ל נגד "בסיס הגרילה". דגם זה חזר על עצמו לאחר מכן במבצעי "קלחת" נגד "בסיס הגרילה" ב"פתח-לנד", ובמבצע "ליטני" נגד "בסיס הגרילה" בדרום-לבנון. בעקבות הפעילות הגוברת של המחב-

אוטובוס הדמים בכביש החוף, הפיגוע שבעקבותיו נערך "מבצע ליטני" (רו"צ)

גורמים רבים הקלו על התרחבות שליטתם של המחבלים מ"בסיס הגרילה" בדרום-מערב החרמון וזירזו את הפיכת כל אזור דרום-לבנון ל"פתח-לנד". גלי הפליטים הפלסטיניים החדשים (שהגיעו מירדן דרך סוריה ללבנון, בעקבות מלחמת ששת הימים ו"ספטמבר השחור"), הפכו לגורם שהתסיס את התושבים הוותיקים של מחנות הפליטים (פליטי 1948), שבמשך השנים השתמשו בסביבתם, התבססו כלכלית, וקיימו מערכת יחסים של דו-קיום עם שכניהם הלבנונים. השתלטות אש"ף על מחנות הפליטים והסיוע הסורי להשתלטות המחבלים — שנתפסו באותה תקופה כיסוד המחזק את שליטתה של סוריה על לבנון — ערערו את המאזן הדמוגרפי והפוליטי הפנימי בלבנון, גרמו להתדרדרות מהירה בכוחו של הממשל הלבנוני והובילו בסופו של התהליך למלחמת האזרחים.⁶

בלבנון של 1975, כמו בירדן ב-1970, הגיע הכוח הצבאי של המחבלים לעצמה שבה ממשל מדינה ערבית — והפעם הייתה זו סוריה — הגיע למסקנה, כי המחבלים צברו עצמה המסכנת את האינטרסים שלו, ויש על כן לקצץ מכוחם. כשהפך אש"ף לגורם העיקרי שחיבל ומנע את מימוש ההצעה הסורית להפסקת אש במלחמת האזרחים, ונוצרה סכנה ממשית כי אש"ף יחד עם גורמי השמאל ישתלטו על לבנון ויקימו בה משטר פרוע-יראקי ואירדנטי לסוריה — החלה הפלישה הסורית ללבנון, שנועדה בשלביה הראשונים להביא לחיסול עצמתו הצבאית של אש"ף.

הסורים כמעט והשלימו את חיסולה של התנועה המחבלית ככוח צבאי. הייתה זו ממשלת ישראל שמנעה זאת, כאשר כוח סורי הגיע לנבטיה, מעוז המחבלים האחרון שעדיין לא נכבש על ידם בדרום-לבנון. אזור זה נמצא דרומית לתחום ה"קו האדום", אשר אותו תפסה ישראל כקו הדרומי ביותר להתקדמות הסורית. ממשלת ישראל נקראה להחליט בין שתי אלטרנטיבות: להשלים עם חצייה סורית של ה"קו האדום", ולאפשר להם לחסל את מאחו המחבלים שבנבטיה, או למנוע את התפשטות השליטה הסורית אל מעבר ל"קו האדום". ב-1976 נתפסה סוריה ככוח נחוש מבחינה פוליטית וחזק מבחינה צבאית, המקיים תנופה ליצירת חזית צבאית חדשה נגד ישראל בראשותו. לעומת זאת נתפס אש"ף באותה עת ככוח כמעט מחוסל מבחינה צבאית, וכקצוץ כנפיים מבחינה מדינית.

ממשלת ישראל בחרה באלטרנטיבה השנייה, ואש"ף ניצל שנית ממצב של חיסול כוחו הצבאי.⁷

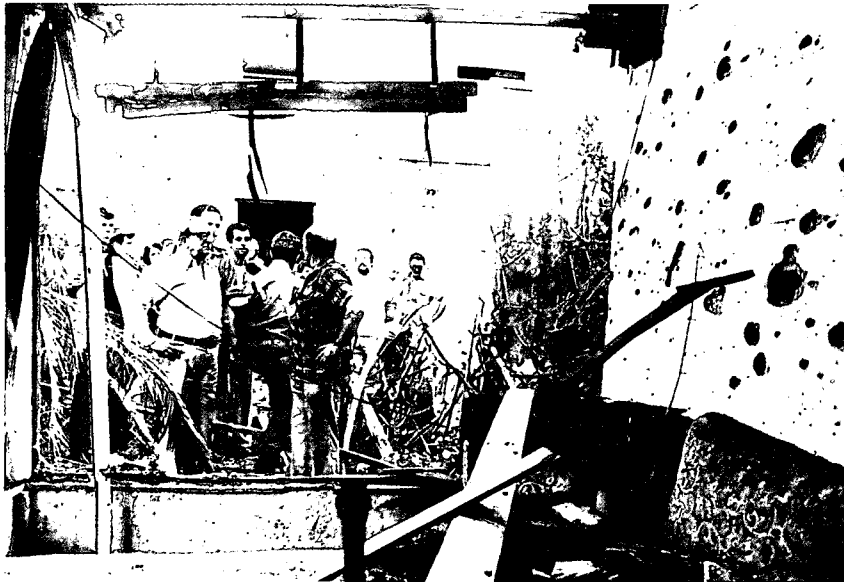
אך שוב, לאחר המכה שספג אש"ף ב"ספטמבר השחור", הפגין הארגון אף הפעם יכולת הישרדות והתאוששות. בעקבות התפנית הסורית במלחמת האזרחים (ממלחמה נגד השמאל למלחמה נגד הנוצרים) חזר והפך אש"ף לבעל בריתם של הסורים, וכשהחל תהליך השלום עם מצרים בסוף 1977, וסוריה נזקקה שוב לטיפוח אש"ף כאמצעי לניגוח תהליך "קמפ-דיוויד", החל אש"ף בתקופת התעצמות צבאית ומדינית, שהביאה את הארגון עד מהרה לעצמה גדולה יותר מזו שהייתה לו בתקופת השיא הקודמת, ערב הפלישה הסורית ללבנון. בתהליך זה מילאה סעודיה תפקיד מכריע, בהעניקה למחבלים ציוד מחדש וגיבוי מדיני וכספי נדיב.

הלחימה על "בסיס הגרילה" — סיבוב שלישי — מבצע ליטני — 1978

הדיאלקטיקה של התפתחות "המאבק המזוין" של אש"ף נגד ישראל — מירדן בסוף שנות השישים ומ"פתח-לנד" בתחילת שנות השבעים — נישנתה, ובקנה מידה גדול יותר, בדרום לבנון במחצית השנייה של שנות השבעים גם בגבול הצפון, כבבקעת-הירדן, הקים צה"ל את "גדר המערכת", והצלחות הצבא במניעת חדירות היו מרשימות. אמנם תנאי השטח הקשו לסכל את החדירות באופן מוחלט; המחבלים

הצליחו לחדור לישראל ולבצע מספר פעולות טרור חמורות (אוטובוס אביבים, מנרה), אך צה"ל שכלל בהתמדה את שיטת חסימת הגבול, והגיע גם בגבול הלבנון לחסימה כמעט הרמטית. זירת לבנון גם אפשרה לאש"ף פתיחת זירת חדירה נוספת — חדירה ימית. חוף הים הארוך והמפורץ של דרום-לבנון העניק למחבלים אפשרויות לפגוע לא רק ביעדים הסמוכים לגבול, אלא גם ביעדים במרכז הארץ — בשפלת החוף צפופת האוכלוסין, שלא הייתה ערוכה להתגונן נות בפני פיגועים. ההישגים הראשונים של המחבלים בהחדרת חוליות קומנדו (לרוב בסירות גומי) היו מרשימים ומכאריים (פיגוע הקאונטר-קלאב, מלון סבוין), אך גם בחזית הימית הצליח צה"ל למצוא דרכים לקיים פעילות מנע יעילה, והחדיר רות דרך הים נבלמו. ניסיונם של המחבליים לחדור לישראל בדרכים בלתי שגרתיות (באמצעות כדור פורח) סוכל אף הוא. חסימת אפשרויות החדירה שלהם לישראל, דחפה אותם שוב (כפי שהיה התהליך בירדן) לעבור לירי ארטילרי.

הפעלת צה"ל וגורמי הביטחון הישראליים האחרים נגד אש"ף נתגלתה אפוא כיעילה מאוד במבצע מנע פסיביים, וכי עילה — אם כי במידה פחותה — בפעולות מנע אקטיביים. אולם ההשפעה המצטברת של מבצעי המנע האקטיביים גרמה להתחשלותם של המחבלים, ולא מנעה את המשך התבססותם בשטח. נראה היה, כי בתהליך התחזקותם ניתן לפגוע פגיעה אנושה רק על-ידי מבצע מקיף לעקירתם מהשטח.

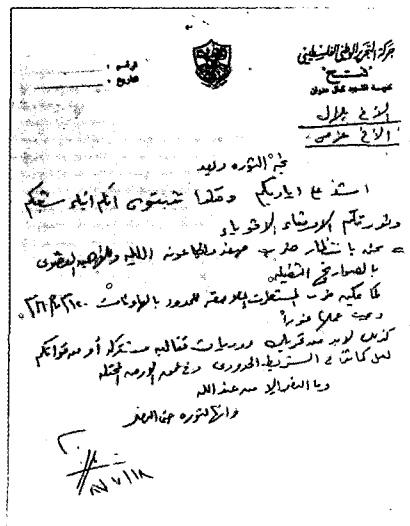

יולי 1981, הנשיא נבון מבקר בבית שנפגע בהפגזת המחבלים על קריית שמונה (דו"צ)

נודעת השפעה על הקונספציה של דרך "המאבק המזוין". במערכת השיקולים של אש"ף, אשר נעשתה מורכבת ומרוסנת יותר, החלו לתפוס מקום חשוב שיקולים הגנתיים של שמירה על המערכת, אשר כללה יותר ויותר מערכים קבועים, ובכך הפכה לפגיעה יותר. ההתעצמות והשליטה על שטח גדול יחסית השפיעה גם על הדימוי העצמי של אש"ף, והכתיבה לו את הצורך להגן על עצמתו, ולגבש קונספציה צבאית שתתאים למציאות זו.

בהדרגה החל מבחנו העיקרי של הארגון להתמקד בהתגוננות. הדגש ברכישת מערכות נשק עבר מנשק קל לאמצעי לחימה כבדים יותר כגון ארטילריה, נשק נ"ט, נשק נ"מ, אמצעי מיקוש ומכשול. בוצעו פעולות נרחבות של בניית תת-קרקעי, והושקעו אמצעים רבים כדי להגן על האוכלוסייה הפלסטינית במחנות הפליטים. בעקבות מגמה זו נוצרו דפוסי ארגון וביורוקרטיה חדשים ועלתה חשיבותן של פונקציות הסיוע והמנהלה. את המסגרות הקטנות של החוליות, החליפו המסגרות הגדולות יותר. המחבלים החלו להתאמן ברמה מחלקתית, פלוגתית ואף גדודית. קצינים ששירתו בעבר בצבאות סדירים נקראו לאמן את המחבלים בשיטות לחימה של צבאות סדירים, ודמות ההזדהות והחיקוי של המחבל החודר עם חוליה קטנה למשימה נועזת, הוחלפה במפקד יחידה או פונקציונר מנהלי, שצבר כוח רב בתוך הארגון, והמקיים רמת חיים וסטטוס מעוררי קנאה. הנועזות והגמישות כערכים הוחלפו בזהירות ובמסורבלות. חוד החנית של המחבלים עבר מהתקפה

מגננה, לא בשטחים שאותם הם אמורים לשחרר אלא בלבנון, לא על-ידי מלחמה עממית של תושבי יהודה ושומרון אלא על-ידי מלחמה עממית של הפלסטינים והכוחות המתקדמים (כוחות השמאל ששיתפו פעולה עם אש"ף) בלבנון. קונספציה זו של "מלחמה עממית" בלבנון, נראתה למנהיגי אש"ף כבעלת הגיון פנימי רב וכבעלת סיכוי להצלחה, נוכח ההישגים הנכבדים שאש"ף כבר צבר ב"בסיס הגרילה" שלו בלבנון. ככל שהתרחב תחום השליטה של המחבלים בלבנון, כן הלך וגדל הצורך שלהם להסב חלק יחסי גדול יותר מכוחם הצבאי להגנה עצמית, גורם אשר לו

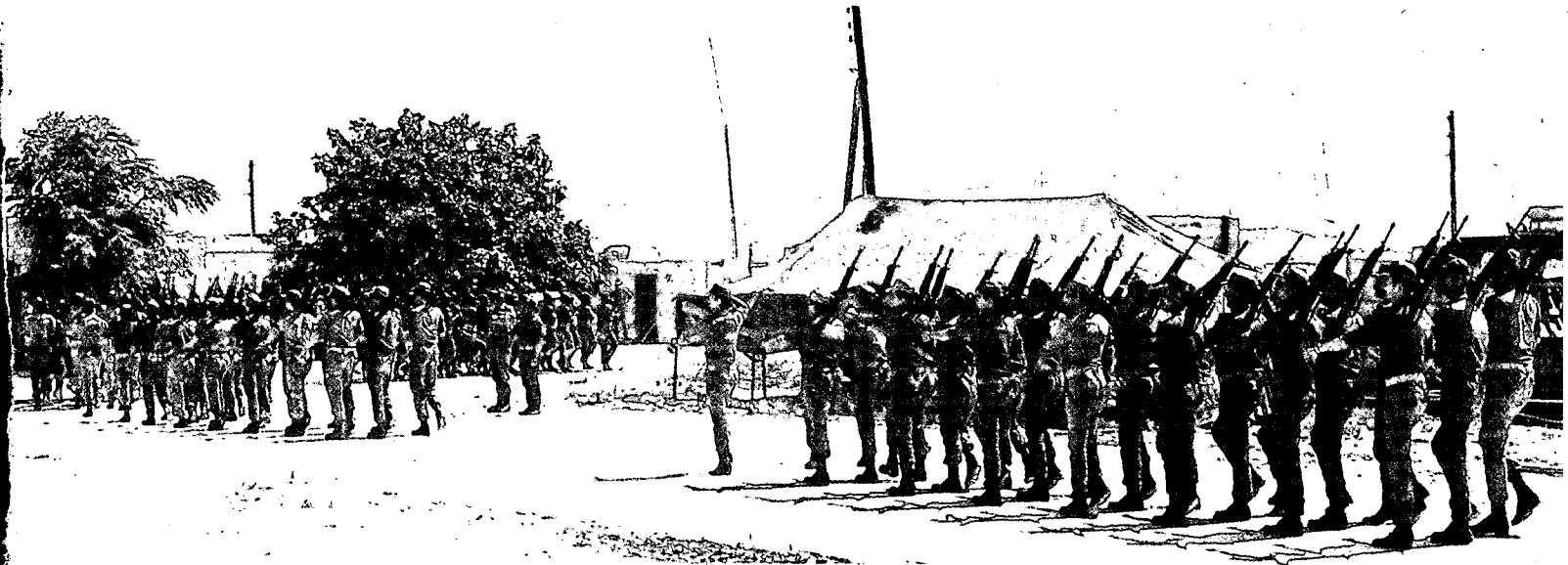
הוראה של יאסר ערפאת לכוחותיהם
להפגוז את צפת וראש פינה, יולי 1981

מבצע ליטני, שהחל ב-15 במרס 1978, בעקבות ההתקפה הרצחנית על אוטובוס הדמים, נועד (בניגוד למבצעים הגדולים שקדמו לו) לא רק להרוס את תשתית אש"ף בדרום-לבנון, אלא גם למנוע את שיבת המחבלים לאזור שמדרום לליטני. בעקבות המבצע הורחב שטח שליטתו של רס"ג חדר לכדי רצועת חיץ בין המחבלים לישראל לכל אורך הגבול; וכוחות יוני-פיו"ל הופקדו על מניעת כניסת המחבלים לשטחים שמצפון לרצועת חדר ועד לגבול הצפוני של התקדמות צה"ל במבצע. כוח יוני-פיו"ל הצליח למנוע חדירת חוליות מחבלים מלבנון לשטח ישראל, אולם התגלה כיעיל פחות במניעת הסתננות של המחבלים מאזור צור לאזורים שבתחום אחריותו. בעקבות נסיגת צה"ל חזרו המחבלים בתחילה לעיר צור, ומשם הסתננו גם לשטחים שבשליטת יוני-פיו"ל. חודשים מועטים לאחר המבצע היה כבר כוחו הצבאי של אש"ף גדול יותר מאשר ערב המבצע.

כוח יוני-פיו"ל אף לא מנע את הירי הארטיילרי, שנורה בעיקר מעבר לרצועת יוני-פיו"ל. לעומת זאת הקשתה נוכחותם של כוחות יוני-פיו"ל על פעולות המנוע של צה"ל שעברו בקווייהם. על רקע זה הואץ התהליך שבו הפעיל צה"ל ארטילריה ומטוסים, ומכאן החלה היגררות הולכת וגוברת של הפגזות והפצצות, כאשר המחבלים משקיעים את עיקר מרצם בהרחבת שליטתם ב"בסיס הגרילה", וצה"ל משקיע את עיקר פעולותיו במאמץ לערער ולצמצם אחיזה זו ולמנוע את הירי הארטילרי לעבר יושבי הגליל.

הקונספציה של "מלחמת שחרור עממית" ב"בסיס הגרילה"

מבצע ליטני (בדומה למבצעים שקדמו לו) נתפס על-ידי הנהגת אש"ף כניצחון לדרך "המאבק המזוין" וכהוכחה נוספת לכך, שכל כוח צבאי המנסה לחסלם ב"בסיס הגרילה", ותהיה עצמתו אשר תהיה, משיג את התוצאה ההפוכה: דילוג אש"ף לשלב הבא בהתעצמותו. על-פי התיאוריה של "לוחמת הגרילה" מתרחש כאמור שלב ההכרעה כאשר כוחות הגרילה עוברים משלב הטרור והגריילה לשלב המלחמה העממית, ויחד עם המוני העם, אשר בשמם הם נושאים את דגל המהפכה, מתארגנים למסגרת של צבא סדיר ויוצאים לקרב המכריע. "המאבק המזוין" של אש"ף הגיע בראשית שנות ה-80 לגיבוש קונספציה שהניחה כי ניתן יהיה להכריע את גורל המאבק הצבאי לא על-ידי התקפה אלא על-ידי

מגדלה לצבא סדיר: לוחמי ה"פתח" בבסיס אימונים בלבנון

שערך צה"ל על מפקדות המחבלים בביירות ועל מאחזיהם בדרום הלבנון ביולי 1981, נתפסו על-כך על-ידי המחבלים כהתחלת מבצע קרקעי גדול של צה"ל בכל דרום הלבנון. משום כך הם הגיבו בכל כוחם האפשרי בירי מאסיבי על יישובי הגליל.

אש"ף ראה אפוא בתקריות יולי 1981, שלב ראשון לקראת פשיטה קרקעית, שמטרתה חיסול "בסיס הגרילה" בדרום הלבנון. בקשתו להפסקת אש נבעה לא רק מן הנזקים שספג בפעילות הארטילרית והאווירית הישראלית בתקריות אלה, אלא גם מכך שרצה למנוע את מה שהעריך כשלב הבאים של התכנית הישראלית. משהוכרזה הפסקת האש לאחר כשבועיים של תקריות ארטילריות ואוויריות חמורות ראו בכך מנהיגי המחבלים ניצחון והישג חשוב למשמעות החדשה של דרך "המאבק המזוין" – הישג שהיה כיה שוב את חוסר יכולתו של צה"ל לבלום את המשך ההתחזקות הצבאית של אש"ף בבסיס הגרילה. "מלחמת השבועיים" חשפה את חולשתה של החברה הישראלית לעמוד בפני התשה ארטילרית. אש"ף הגזים מאוד בתיאור ההשפעה המוראלית שהייתה בישראל להפגזות על קריית שמונה, והעריך הערכת יתר את ההשפעה המחשלת של ההפגזות וההפצצות הישראליות על האוכלוסייה בדרום לבנון המיועדת לשאת על גבה את "מלחמת השחרור הלאומית".⁸ "מלחמת השבועיים" נתפסה גם כניצחון מדיני, אשר הביא להגברת הדימוי של עצמתו של אש"ף כנציג היחידי של הפלסטינים. זאת ועוד. במהלך המו"מ על הפסקת האש הוצג אש"ף כגורם מתון, המגלה סימנים של התנהגות ממלכתית, לעומת תרומיתו של ישראל, שנפגעה קשות ויחסי ישראל-ארה"ב

צבאות ערב, שהצליחו לעמוד בפני צה"ל רק שישה ימים במלחמת 1967. עתה עליהם להתכונן לקראת המלחמה הבאה – לקראת הניסיון הישראלי לעקור את בסיס הגרילה, שאין ספק כי יבוא.

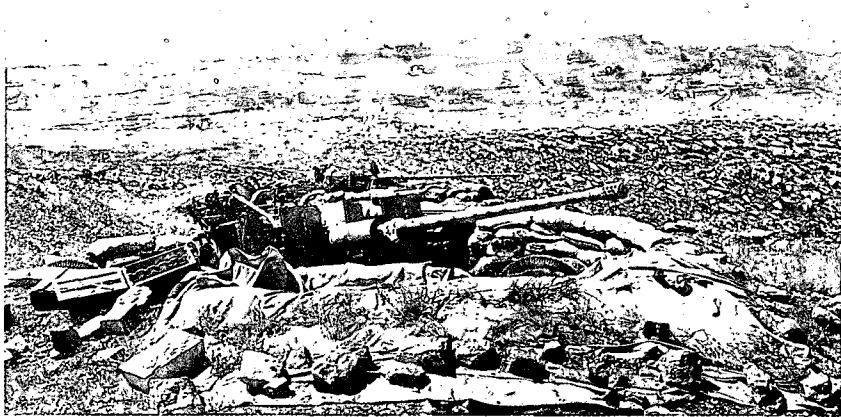
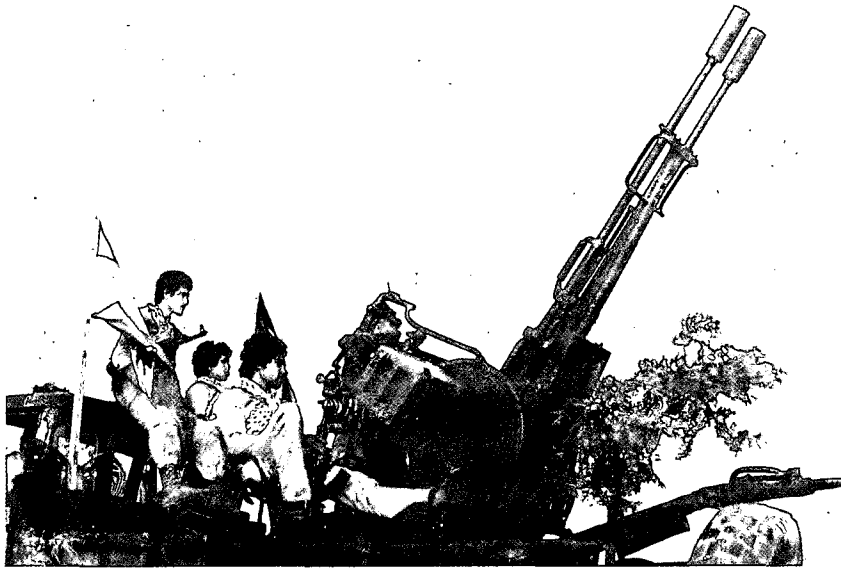
הלחימה של "בסיס הגרילה" סיבוב רביעי "מלחמת השבועיים"

התקופה שבין מבצע ליטני לבין יוני 1981, התאפיינה מבחינתה של ישראל בסדרה ארוכה של פעולות נגד אש"ף בבסיסו בלבנון, זאת במגמה לסכל פעולות חבלניות מתוכננות בעודן באיבן ולשלב את העמקת האחיזה של אש"ף בדרום הלב-נון. אופיה של פעילות זו הוכתב על-ידי נוכחות כוחות יוניפי"ל. צה"ל ערך בתקופה זו סדרה ארוכה של פעולות, שבהן השתתפו כוחות קטנים יחסית, אשר תקפו מטרות ממוקדות לאחר שנאסף עליהן מידע מודיעיני מדויק, וכן ערך צה"ל סדרה ארוכה של הפצצות מהאוויר והרעשה ארטילרית על בסיסו אש"ף ומפקדותיו. פעילות אינטנסיבית זו אכן הצליחה לשבש התארגנות לקראת ביצוע פעולות חבלניות, אילצה את המחבלים להשקיע את מרב כוחם בהגנה על בסיסיהם, אך לא מנעה את המשך תהליך התעצמותם. באמצע יולי 1981, בעקבות התקפה אווירית ישראלית "שגר-תית" על יעדי המחבלים, הגיבו האחרונים במטחי ארטילריה על יישובי הגליל וכך החלה סדרת התקריות הארטילריות, שהמחבלים כינוה "מלחמת השבועיים". הכינוי עצמו, "מלחמת השבועיים", מעיד על הדימוי שמייחס אש"ף לתקריות של יולי 1981: בעיניהם נתפסו תקריות אלה כשלב הראשון של המלחמה הרביעית על בסיס הגרילה, אשר לה ציפו המחבלים זה זמן רב. ההפצצות וההפגזות המאסיביות,

להגנה, ומטרור וגרילה ל"מלחמת שחרור עממית" ולהתארגנות במסגרות של צבא סדיר.

במהלך סוף שנות השבעים ובתחילת שנות השמונים, עברה אפוא אידיאולוגיית "המאבק המזוין" מהפך, וגובשה קוניספציה חדשה לססמה הישנה. דרך "המאבק המזוין" בביטוייה ההתקפי – ביצוע פיגועים בישראל ובמטרות ישרא-ליות – אשר הייתה המוקד העיקרי של הפעילות הצבאית של המחבלים בשנות השישים ובתחילת שנות השבעים ואשר לא הביאה בשנים האחרונות להישגים חשובים, הגם שריטואלית המשיכה להיות סמל המאבק, חדלה למעשה להיות מוקדו. לעומת זאת, הביטוי ההגנתי של "המאבק המזוין" – קרב ההגנה על בסיס הגרילה, הפך למוקד ההתמודדות הצבאית ובו יוברע גורל "המאבק המזוין" בשלבים הבאים. יכולת העמידה של המחבלים ומשכה, הם שקבעו ויקבעו מה יהיה היקף הניצחון ומה יהיו הפרות שאש"ף יוכל לקטוף בעקבות התמודדויות אלה. עד כה הוכיח אש"ף כי יכולת העמידה שלו משתפרת מהתמודדות להתמודדות.

הביטוי הסמלי המובהק להשתרשות העמוקה של קונספציה זו באש"ף הם ההגדרות והשמות החדשים – שניתנו בעקבות מבצע ליטני – למה שנתפס כ"מלחמת אש"ף נגד ישראל". במניין "מלחמות אש"ף" נכללים מבצעי צה"ל נגד "בסיס הגרילה" ושמותיהם נקבעים על פי משכם. מבצע "כראמה" שנמשך יום אחד כונה "מלחמת היום האחד". מבצע "קלחת 2" כונה "מלחמת ארבעת הימים" ואילו מבצע ליטני זכה לשם "מלחמת שמונה הימים" – אשר בא להדגיש את יכולת העמידה של המחב-לים נגד צה"ל העולה אף על זו של

שנפגעו (כתגובה על הפצצת ביירות השעתה ארה"ב אספקת מטוסים לישראל). סופו של דבר שהלחץ האמריקני על ישראל היה הגורם העיקרי שהשפיע על ממשלת ישראל להימנע מלהשלים את מטרתה – מבצע קרקעי לעקירת המחבלים מדרום הלבנון.⁹

במהלך "מלחמת השבועיים" הסתבר לראשונה כי המחבלים הצליחו להקנות לעצמם יכולת חדשה, שלא הייתה להם עד כה, ואשר השפעתה על המשך המאבק ביניהם לבין ישראל עלולה להיות מרחיקת לכת. הכוונה ליכולת ההתשה נגד יישובי הגליל, שפירושה התקדמות משמעותית בשני תחומים: יכולת ספיגה ויכולת ארטילרית. המחבלים העריכו כי התקדמותם בתחומים אלה, היא שסיכלה את השגת המטרה הישראלית. הכינוי "מלחמת השבועיים" משקף את הערכתם של המחבלים בדבר המשמעות האופרטיבית של תנופת התעצמותם ובדבר שיפור יכולת העמידה שלהם נגד צה"ל. ב-1978 הצליחו לעמוד במשך שבעה ימים מול התקפת צה"ל, ב-1981 – במשך שבועיים. אם ימשיכו בתנופת התעצמותם יוכלו בעתיד לעמוד בפני צה"ל אף למשך זמן ארוך עוד יותר. ביולי 1981 נמצא אש"ף בעיצומה של תנופת הקמת התשתית הצבאית הסדירה ובשלב ארגוני של מעבר מהתארגנות גרילה להתארגנות במסגרות של צבא סדיר. על רקע זה שירתה הפסקת האש את אש"ף, מאחר שהיא אפשרה להגביר עוד יותר את תנופת ההתארגנות הצבאית והפעם ללא לחץ ההתקפות האוויריות והארטילריות הישראליות התכופות, שעד אז הקשו על תהליך ההתעצמות. ואמנם פעולות הרכש וההתעצמות של המחבלים מאז הפסקת האש ביולי 1981 ועד "שלום הגליל" לבשו ממדים חסרי תקדים. כמויות עצומות של נשק קל וציוד לוחמה אחר רוכזו במחסנים וחלקם כבר חולק לגברים במחנות הפלתיים בערים ובכפרים על מנת שיוכלו להשתתף במה שאש"ף קיווה שתהיה "מלחמה עממית". כמו כן החישו ארגוני המחבלים את הצטיידותם הארטילרית. כושרם הארטילרי הוא שסייע להם להשיג את "ניצחונם" ב"מלחמת השבועיים" ולו, כך קיוו, יהיה גם תפקיד מכריע בניצחונם בהתמודדות הקרובה, שבודאי לא תאחר לבוא.

השתלטות אש"ף על לבנון: חצר ביה"ס של אונר"א בסיבלין הפכה למחסן נשק ותחמושת (מימין); מצבור קטיושות בחדר לימוד (משמאל) (דו"צ)

שמרבית המחבלים מצליחים להימלט מבעוד מועד ולחזור לאחר נסיגת צה"ל, אלא גם שצה"ל נמנע מלהיכנס לערים ולמחנות הפליטים. כך היה במבצע ליטני וקל וחומר עתה לאחר שכל תושבי מחנות הפליטים מאורגנים במיליציות וכולם ישתתפו בלחימה. וכך יתאפשר להם במסגרת ההסדר המדיני שיבוא לאחר הפסקת הקרבות להשיג את המשך נוכחותם בציר החוף וממנו להרחיב שוב את שליטתם בכל דרום הלבנון.

ההנחה השלישית של המחבלים הייתה כי הפעולה הישראלית הבאה, תהיה נרחבת יותר מכל הפעולות שצה"ל ביצע בעבר נגד "בסיס הגרילה" ומשום כך היא עלולה לגרור את ישראל לעימות בלתי נמנע עם סוריה. מכאן קצרה הדרך להתלקחות מלחמה כוללת במוזה"ת שתשרת את מטרות המחבלים.¹²

התעצמותו של הכוח הצבאי של אש"ף בלבנון, וההכרה כי ככל שתהליך זה יימשך כן תהיה למחבלים יכולת הרתעה ועמידה נגד כל כוח שינסה לעקור אותם מהשטח, הדאיגה את ישראל והפכה את שאלת עריכתו של המבצע הנוסף נגד הגרילה רק לשאלה של עיתוי. ניסיון ההתנקשות בשגריר הישראלי בלונדון (3 ביוני)¹³ הביא אפוא לתגובה הישראלית של הפצצת מפקדות המחבלים ומחנור תיהם בכיירות ובכל רחבי דרום הלבנון ב-4 ביוני. המחבלים מיהרו להשיב בהפגזת יישובי הגליל בעצמה שעלתה אף על זו שהפעילו בתקריות יולי 1981. לכאורה תגובת המחבלים הייתה תמוהה, שכן גם לטענתם ישראל רק חיפשה אמתלה על מנת לפתוח במבצע קרקעי

המבצע. אבדות רבות שתיגרמנה לישראל לים והימשכותו של המבצע מעבר ללוח הזמנים הצפוי יגבירו את סימני השאלה בישראל לגבי הכדאיות העקרונית של המבצע, יערערו את הקונסנסוס ויצרו לחץ חזק על הממשלה לסיים את המבצע אף מבלי שהושגו כל יעדיו.¹¹ ההנחה השנייה של המחבלים הייתה, שגם אם צה"ל ישלים את כיבוש השטח, שקבע לעצמו לכבוש, הרי בכך לא יחוסל עדיין הכוח הצבאי של המחבלים, שכן מניסיון המבצעים הקודמים – בעיקר במבצע ליטני – למדו כי לא זו בלבד

מערת תחמושת של ה"פתח" צפונית לצידון (דו"צ)

מאז הפסקת האש גדל מספר קני הארטילריה השונים שבידי המחבלים בלבנון, ביותר מפי שלושה. לעומת 80 קני ארטילריה שהיו למחבלים לפני "מלחמת השבועיים" היו המחבלים מצוידים בערב מבצע "שלוש הגליל" ביותר מ-250 קנים. (קני ארטילריה, שבהם חל גידול, כוללים בעיקר את הקטיושות מסוג BM-21 בעלי 40 קנים ו-BM-11 בעלי 30 קנים, תותחי 130 מ"מ ומרגמות כבדות 160 מ"מ).¹⁰

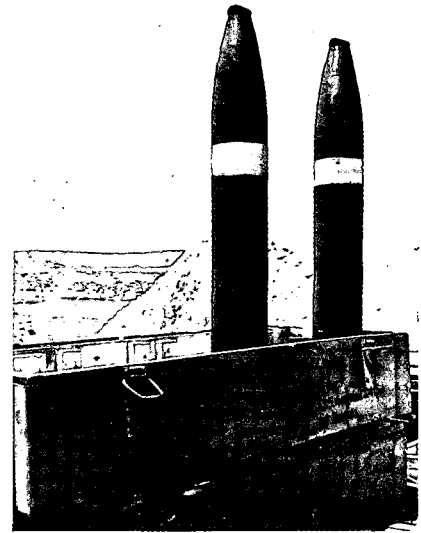
מלחמת "שלוש הגליל"

במהלך השבועות הארוכים שבהם התכוננו המחבלים לקראת הסיבוב הבא במאבק על בסיס הגרילה, עסקה הנהגת אש"ף בגיבוש הקונספציה האסטרטגית שלהם. במרכזו של קונספציה זו עמדה ההנחה כי למרות שאין הם יכולים לנצח את צה"ל, הרי השיפור שחל בחודשים האחרונים ביכולת העמידה שלהם נותן להם סיכוי טוב "לניצחון" נוסף, שאף יעלה על ניצחונותיהם בעבר.

שלוש הנחות עמדו במרכזו של קונספציה אסטרטגית זו: הראשונה – אמנם אין בכוחם של המחבלים למנוע מצה"ל להשיג את מטרותיו הצבאיות – אך עתה, לאחר שהתארגנו במסגרות סדירות וארגנו את כל האוכלוסייה הפלסטינית למלחמה עממית, יש באפשרותם לגבות ממנו מחיר דמים גבוה, לשבש את מהלכו ולעכב את לוח הזמנים של המבצע למשך פרק זמן (שיאסר עראפת העריכו ב-10 ימים) ובמהלכו תתעורר דעת הקהל העולמית נגד מהלכיה של ישראל, והפעילות הבינלאומית שתיווצר עקב כך תכביד מאוד על ממשלת ישראל בהמשך

חיים בצל הטרור — ביתה של משפחה לבנונית בג'זין
הפך למצבור תחמושת (דו"צ)

"חלקי טרקטור" שנשלחו אל המחבלים
מקוריאה היו למעשה פגזים (דו"צ)

זה, שממנו נמנע צה"ל במבצע ליטני בוצע הפעם בנחישות וביסודיות, שנראה כי לא יאפשרו למחבלים לשוב לשטחים אלה מיד לאחר נסיגת צה"ל. מיד לאחר הכיבוש החלו כוחות הביטחון הישראליים לערוך סריקות שטחיות כדי לגלות מחבליים המסתתרים בשטח ומחסני נשק ותחמושת. צה"ל גם מיהר לחזק את הגורמים המקומיים, הנוצרים, השיעים והדרוזים, ולהכשירם להתנגדות פעילה לכל ניסיון של אש"ף לחזור ולקיים את שליטתו בשטח לאחר נסיגת צה"ל, זאת גם אם ייכשלו המאמצים להקמת ממשלה מרכזית חזקה. אש"ף גם הופתע מכך שההתנגשויות הצבאיות בין ישראל לסוריה בלבנון, למרות עצמתן לא התפתחו למלחמה כוללת בין השתיים, רמת הגולן נשארה שקטה והעולם הערבי נמנע מכל פעולה מעשית לעזרת המחבליים. הבידוד שבה מצאו עצמם המחבליים ברגעי ההכרעה חשפה שוב את אחת האמיתות המכאיבות: אי נכונות של מדינות ערב להסתכן במלחמה נגד ישראל על מנת לקדם את תנועת המחבלים או אפילו להצילה.

הקונספציה של "מלחמה עממית" ב"בסיס גרילה" התמוטטה שכן מבצע "שלוש הגלילות" נערך בזמן קריטי מבחינת המחבלים: מעבר משלב ה"טרור" לשלב של "מלחמה סדירה" במסגרות גדולות. המלחמה הוכיחה בצורה שאיננה משתמעת לשתי פנים, שהערכת המחבליים לגבי עצמת מסגרות הלחימה שלהם הייתה מוטעית. הם עדיין לא צברו עצמה שהיה בה כדי להוות בעיה אופרטיבית, ולא כל שכן בעיה אסטרטגית חמורה

המהווים מקומות אידיאליים לפעולות כאלה. צה"ל השתהה בכיבוש מחנות הפליטים לא בגלל קשיים אופרטיביים, אלא מתוך שיקולים של רצון להימנע מאבדות בקרב חיילינו ובקרב האוכלוסייה האזרחית.

הנשק שעמד לרשות המחבלים במבצע "שלוש הגלילות" לא יכול היה אמנם להשתוות בתחומו לנשק שצה"ל הפעיל במערכה, אך גם מהנשק שעמד לרשותם: תותחים ללא רתע, טילים נגד טנקים, תותחים נ"מ, מרגמות, תותחי שדה, קטיר שות, שריוניות, עשרות טנקים וכמויות גדולות מאוד של חומרי נפץ ומטעני חבלה ומוקשים, ומערכות מכשירי קשר לא הפיקו המחבלים את שניתן להפיק. הכישלון הצבאי הגדול ביותר של המחבליים היה בפיקוד ברמה האופרטיבית והעליונה. כל מערכת התיאום והפיקוד האזורי והזרתי לא פעלה. מפקדים לא השכילו לתאם התנגדות אזורית יעילה ולא כל שכן התנגדות מערכתית. כל כוח מקומי לחם בפני עצמו, ועד כמה שניתן להעריך הרי למפקדה בביירות לא הייתה שליטה יעילה על פעילות הכוחות בשטח. כך, אף על פי שעצם התרחשותו הקרובה של מבצע "שלוש הגלילות" היה ידוע לכל וככל הנראה, אש"ף העריך נכונה את מהלכיו, הרי המבצע היה בבחינת הפתעה בסיסית לאש"ף. הקונספציה האסטרטגית של הארגון התבררה.

אש"ף הופתע מעצם נחישותו של צה"ל לטהר את מחנות הפליטים בערים צור וצידון, למרות המחיר הצפוי באבדות ובאבדן האהדה המדינית בעולם. מהלך

מקיף לעקירת אחיזתם בכל דרום הלבנון. אולם הדבר יראה פחות תמוה, אם נזכור כי המחבלים עצמם ראו בהתפתחויות ביולי 1981 — ההפגזה הארטילרית — רק שלב ראשון במתקפה הכוללת. הפגזה נגדית בכל העצמה הצליחה לסכל את התכנית הישראלית.

לאחר דו קרב ארטילרי כבד שנמשך כל יום השבת, 5 ביוני, החל ביום א', 6 ביוני, בשעה 11 בבוקר מבצע "שלוש הגלילות". במבצע "שלוש הגלילות" הדגים צה"ל את יכולתו להפעיל מאסות של שריון ואש בלא לאבד מיכולתו לפעול בגמישות אסטרטגית, אופרטיבית וטקטית. נראה כי עד כה הצליח צה"ל להתחמק מתהליך שעל פי הספרות התיאורטית-אידיאולוגית של הגרילה, אין צבאות סדריים מצליחים להימנע ממנו: סרבול ואבדן הגמישות והרגישות הטקטית, הפעלת העצמה, כתחליף להפעלה גמישה של הכוח על-פי הנסיבות המשתנות במהירות ובהתבסס על מודיעין מדויק הנאסף תוך כדי המבצע — כל אלה נועדו דים להיות יתרונותיה הייחודיים של הגרילה, שבאמצעותם היא מתגברת על צבא סדיר הגדול וחזק ממנו עשרות מונים. אך במבצע "שלוש הגלילות" אפיינו תכונות אלה דווקא את דרך פעולתו של צה"ל והיו חסרות בפעולות יחידות אש"ף. המחבלים הפגינו אומץ לב אישי, אך אזלת יד אופרטיבית. הם לא השכילו לנצל את היתרונות שהשטח העמיד לרשותם. במהלך כל המבצע לא היה אף לא מקרה אחד שבו הצליחו המחבלים לחסום לאורך זמן את התקדמות צה"ל בצירים ההרריים הצרים והמפותלים

"כפירי האריות" או בכינויים "ילדי הארץ-פיג'י" בצילום רשמי של ה"פתח"

סקירה של שמונה עשרה שנות "המאבק המזוין" של התנועה המחבלית הפלסטינית מצביעה בבירור על כך שתנועה זו לא הצליחה להציב אתגר קיומי למדינת ישראל ואף לא אתגר צבאי לצה"ל. עם זאת בשנים האחרונות נראה היה כי התעצמותם הצבאית, הארגונית והפוליטית של המחבלים בלבנון הקשתה על ישראל לתרגם את עצמתה הצבאית למונחים של הכרעת "בסיס הגרילה" הפלסטינית במדינה זו. ובהעדר ממשלה חזקה בלבנון ונכונות סוריה לכך – לא יהיה גם כוח ערבי שימנע המשך התחוד-קומו של "בסיס גרילה" זה. אך תוצאות המבצע מראות בבירור כי מהבחינה הצבאית מצליח צה"ל של 1982 לתרגם את עצמתו הצבאית לניצחון צבאי גם על כוחות הגרילה, ביעילות העולה אף על היכולת שהפגין אי פעם בעבר: זאת ועוד, הפעם מפגינה מדינת ישראל נכונות לעמוד על הסדרים מדיניים שיבטיחו כי המחבלים לא יוכלו לקיים את "בסיס הגרילה" שלהם בדרום הלבנון לפחות לעוד מספר שנים.

פרופ' הרכבי, בהתייחסו לבעיה העקרונית של לוחמת גרילה נגד כוחות סדיר, רים, העיר כי נוהגו של עולם היה קשר ישיר והתאמה בין העושר באמצעים –

עמדו המחבלים עצמם ונערים צעירים בארגון ה"אשבאל"¹⁶ המחבלים ששאפו להפוך את מחנות הפליטים למעוזי לחימה; שבה יקחו חלק כל התושבים, מצאו עצמם משתמשים באוכלוסייה זו כבני ערובה.¹⁷

לצה"ל. אך חמורה שבעתיים מבחינת המחבלים הייתה התברותה של ההערכה כי תושבי מחנות הפליטים מוכנים ונכונים למלחמת שחרור עממית. הנוף האנושי של הגרילה הפלסטינית והאנטי גרילה הישראלית כפי שנתגלה במלחמה זו שונה מאוד מהדימוי הסטראומטי המצוי באידיאולוגיה של הגרילה ומהדימוי שאש"ף התבסס עליו בקונספציה הצבאית שלו: על פי התיאוריה של לוחמת גרילה אמורה כל האוכלוסייה להשתתף במאבק המכריע, ואילו אצל האנטי-גרילה קיים ניכור בין העם לבין הכוח הלוחם. המלחמה היא עניינו של הצבא, והעם עוין אותה או אדיש לה. במבצע "שלום הגליל" עתידה הייתה לבוא לידי ביטוי ה"התנגדות העממית" של כל תושבי דרום הלבנון.¹⁴ למטרה זו הוכנו מצבורי הנשק העצומים, שנתפסו על ידי צה"ל בכל השטחים העירוניים בדרום הלבנון. אולם האוכלוסייה המקומית, גילתה עוינות למחבלים ושמחה לבואו של צה"ל ששחרר אותה מסיטת המחבלים. התושבים הפלסטינים במחנות הפליטים, שצה"ל נכנס אליהם, לא נלחמו,¹⁵ וגם ה"מיליציות" של ארגוני המחבלים (מעין יחידות מילואים). כמעט ולא נטלו חלק פעיל בקרבות. מול צה"ל

עמדת מחבלים בתוך המוזיאון בביירות

הסוקר את תולדות מלחמות הגרילה, מצייץ, ולדעתי בצדק רב, כי "בכל מהלך ההיסטוריה השפיעו גורמים מקומיים (פוליטיים, חברתיים, תרבותיים וכלכליים) וכמובן הגיאוגרפיה, הרבה יותר על הלוחמה הבלתי מקובלת מאשר על המלחמה המקובלת".¹⁹ מלחמות הגרילה שונות מאוד זו מזו. זהו תחום שבו יש להיזהר במיוחד מאנאלוגיות היסטוריות. התפתחותה של קונספציית דרך "המאבק המזוין" והתבדותה יש בה יותר קווי שוני המאבחים ומייחדים אותה מכל דגם היסטורי או סטריאוטיפ של "מלחמת שחרור לאומי". על כן ניסיון להעריך את התפתחותו העתידית של מאבק זה על פי דגמים היסטוריים, תיאורטיים או אידיאולוגיים, עלולה להתגלות כמטעה. בהעדר עוגן אמין להערכת ההתפתחויות העתידיות דות אמנע מהיומרה להציג דגם דטרמיניסטי לגבי כיוון המאבק בצומת פרשת דרכים זו במאבקו של אש"ף.

למצור על ביירות המערבית ולצורת סיומו תהיה השפעה מרחיקת לכת על כיוון ההתפתחות. אש"ף מנסה להפוך את עמידתו במערב ביירות לניצחון מדיני ואידיאולוגי ולהוכיח בכך שעל אף הכל הקונספציה האסטרטגית של "מאבק עממי" בלחימה על "בסיס גרילה" – לא

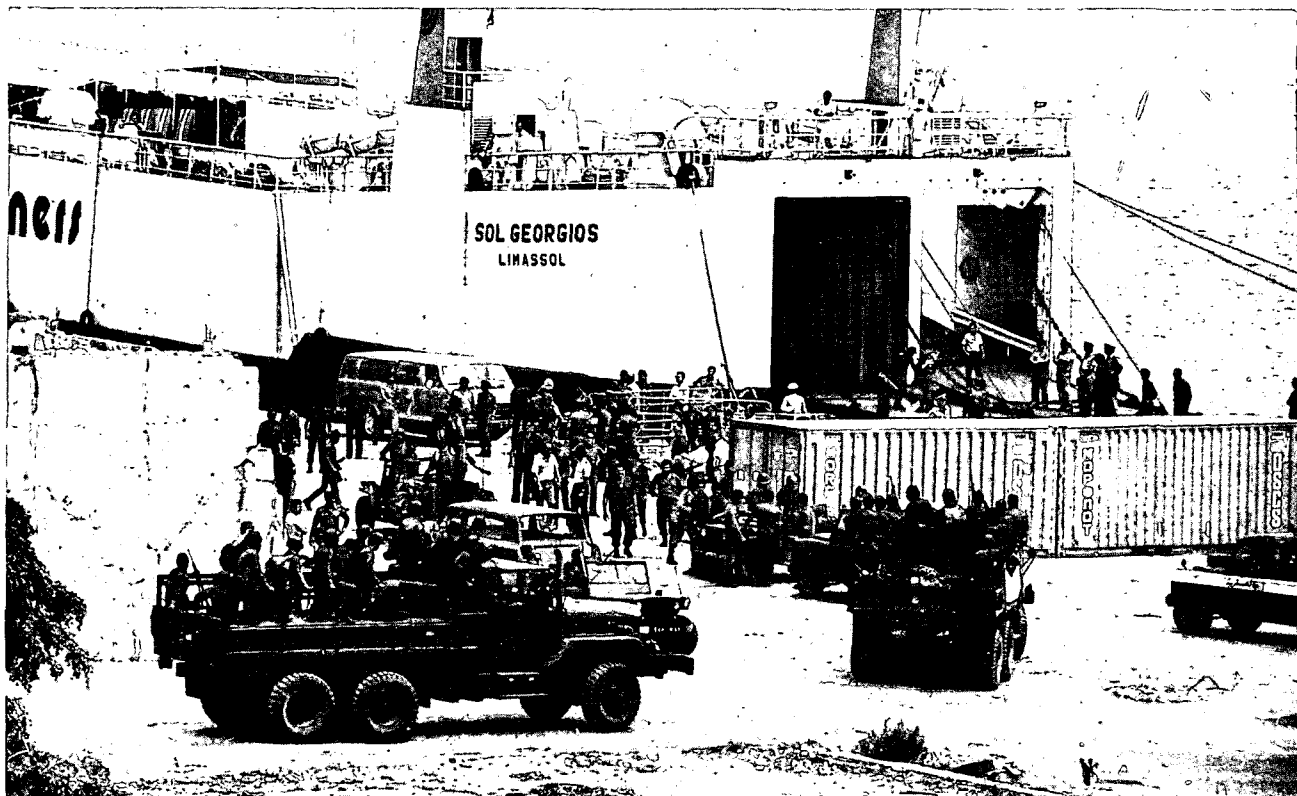
המאבק המזוין". כאמור, לעובדה שאש"ף נקט את התפיסה של דרך "המאבק המזוין" כאסטרטגיה, יש משמעות מרחיקת לכת בתחום האידיאולוגי, ויש בכך כדי לשקף השקפת עולם של מצב שבו לוגיים, עלול להתגלות כמטעה. בהעדר ניסטי לגבי כיוון המאבק בפרשת הדימוי לגבי הישראלים הוא כלכודים בחוסר ברירה של הכוח להשמיד את העם הפלסטיני או לשעברו. ואילו בפני הפלסטינים עומדת רק אלטרנטיבה אחת, מלחמת חרמה בישות המדינית הצינונית עד לחיסולה. אסטרטגיית "דרך המאבק המזוין" משמעותה על כן, הוצאה מכלל אפשרות של פשרה ודו קיום זה לצד זה. התבדות קונספציית "המלחמה העממית" ב"בסיס הגרילה" יכולה הפעם לזעזע גם את המחויבות האידיאולוגית של דרך "המאבק המזוין". אך זו אינה האפשרות היחידה. התבדותה של הקונספציה יכולה להוליך לשינוי בעמדות העקרוניות הבלתי מתפשרות של אש"ף כלפי פתרון מדיני של סכסוך אך בצורה לכאורה אבסורדית – וגם לכך יש תקדימים לא מעטים. התבדותה של האמונה יכולה להוליך דווקא לדבקות נוקשה וקיצונית יותר באמונה שהתבדתה.

זאב לקויר בהקדמתו לספר "גרילה",

לבין העצמה. הגרילה מבקשת לנתק קשר זה, ובעייתה היא כיצד להביא לידי כך שהעושר באמצעים לא יהיה גורם שיכריע את המלחמה. הפתרון של בעיה זו הוא בשימוש בצד החזק של החלש נגד הצד החלש של החזק.¹⁸

מבצע "שלום הגליל" חשף שוב וביתר שאת את העובדה המאפיינת את המאבק הישראלי-פלסטיני. הצד החזק של החלש – אש"ף, איננו בתחום "המאבק המזוין" ואילו הצד החלש של החזק – ישראל איננו בתחום המאבק הצבאי.

כפי שהראנו עבר "המאבק המזוין" מספר גלגולים קונספטואליים ובכולם נכשל. עד כה, בעקבות כל כישלון, גובשה ל"מאבק המזוין" קונספציה חדשה והמאבק הצבאי נמשך. בסיבוב הנוכחי היו תקוות אש"ף לניצחון, גדולות מתמיד וההתבדות היא חד משמעית ומוחלטת יותר מאי פעם בעבר. "הניצחונות" השיטתיים של אש"ף בסיבובים הקודמים של המאבק על "בסיס הגרילה" שירשו בקרב מנהיגי הארגון אמונה עמוקה בכיוון ההתפתחות – מעין דטרמיניזם היסטורי של ניצחון בלתי נמנע של "דרך המאבק המזוין". התבדותה של אמונה זו, סביר להניח שתהיה לה השלכה גם על המשך מעויות האידיאולוגיות של מושג "דרך

פינוי המחבלים מביירות בדרך הים

הערות

1. קיימת מידה מסוימת של מלאכותיות בניסיון להבחין בין קונספציות צבאיות לקונספציות מדיוניות. קונספציות כוללות בדרך כלל תפיסות כרמת הכללה המקיפה במשולב הן את ההיבטים המדיניים והן את ההיבטים הצבאיים. מוקד הדיון יהיה על ההיבטים הצבאיים, בנקודת המוצא ובמסקנות נתייחס למערכת יחסי הגומלין שבין ההיבטים המדיניים לצבאיים ונעמוד על ההשלכות לגבי ההתפתחויות הצפויות במישור ההתמודדות הצבאית ובמישור ההתמודדות המדינית כאחד.
2. תפיסת "המאבק המזוין" פותחה לראשונה בכתבי היסוד של הפת"ח עוד בשנות ה-50. עם השתלטותו של פת"ח ויאסר ערפאת בראשו על אש"ף, לאחר מלחמת ששת הימים, התקבלה תפיסת המאבק המזוין כמכנה משותף ומרכיב מרכזי-אידיאולוגי ופרקטי שסביבו ניתן היה לאחד את ארגוני הטרור הפלסטיני ולהביאם תחת מרות הנהגה פלסטינית משותפת אחת.
3. קיים קושי להגדיר מהו תוכן הקונספציה הצבאית של אש"ף. קונספציות, מעצם הגדרתן, אינן מתמצות בניסוחים הפורמליים של דוקטרינות צבאיות כתובות. אך דוקטרינות צבאיות מנוסחות הן נקודות מוצא היכולות לשמש כעוגן ראשוני חשוב להערכת הקונספציות הצבאיות. מאחר שלא קיימת דוקטרינה אש"פית מנוסחת, המסכמת את תפיסת הארגון בנושא "המאבק המזוין" נגד ישראל, מתבסס מאמר זה על המקורות העיקריים הבאים:
 - א. החלטות הוועד הפועל של אש"ף וההתייחסות לדרכי המאבק ב"אמנה הפלסטינית". ב. מאמרים והצהרות פומביות של ראשי הארגונים ובעלי עמדות רשמיות באש"ף. ג. התפתחות התפיסות הצבאיות של אש"ף, כפי שמצאו ביטוי בעשייה בתחום הצבאי, מגמות התארגנות, אימונים, הצ-

את מגמות הפיצול באש"ף גם כתוצאה מהעובדה שהארגונים השונים עשויים לתת משמעויות שונות לכישלון של "דרך המאבק המזוין". על רקע זה ייתכנו גם פילוגים בחלק מהארגונים ובעיקר ב"פתח" שבו יש הגורסים זמן רב כי יש לזנוח את המחויבות האידיאולוגית לדרך "המאבק המזוין" לעומת אחרים הסבורים כי יש לדבוק בעקרון "דרך המאבק המזוין" כאסטרטגיה וכמחויבות אידיאולוגית. ארגונים אחרים, ובעיקר ארגוני של ג'ורג' חבש עלולים לפרש את כישלון קונספציות "המלחמה העממית" ככישלון ה"התמסדות" של אש"ף בטענה כי המעבר בטרם עת מגרילה לצבא סדיר היה משגה קריטי שאפשר לצה"ל להפעיל את עצמתו ולחסל את הכוח הצבאי של המחבלים. על כן, יש לחזור וביתר שאת, לגרילה ולטרור.

מדינת ישראל, עתידה אפוא למצוא עצמה עומדת, לא עוד בפני ארגון גג אחד המסמל את אחדותו של המאבק ומגביר את תוקף הטענה כי הוא המייצג היחיד של הפלסטינים, אלא, בפני ארגונים מפר-צלים, כשחלקם מציבים בפני ישראל את האתגר של ההתמודדות ב"דרך המאבק המדיני" וחלקם יעמיק עוד יותר בנסיגה לטרור, כביטוי היחיד שנותר בידי להמשך דבקתו ב"דרך המאבק המזוין".

התבררה. עם זאת, המצור על ביירות המערבית מסתיים בסילוקם של המחבלים מלבנון ובכך מקיץ הקץ על הדרך של המאבק על "בסיס הגרילה" בכישלון מוחץ, וההתרוצצות בתוך הארגונים הכלולים באש"ף לגבי המשך הדבקות ב"דרך המאבק המזוין" כשלעצמה, על משמעויותיה האידיאולוגיות, תקבל משמעות קריטית.

אש"ף כגוף המלכד את כל פלגי הארגונים הפלסטיניים הצליח לשמור על אחדותו בשנים האחרונות במידה רבה הודות לעובדה שכל הארגונים הפלסטיניים התרכזו ב"בסיס גרילה" אחד — לבנון, ובו ניתן היה לקיים מרות ופיקוח של המוסדות המרכזיים ולבלום את הלחצים והפילוגים שאפיינו את הארגונים הפלסטיניים עד שנות השבעים, כאשר "בסיס הגרילה" שלהם היו מפוצלים בין מדינות ערב השונות. אם יפורק "בסיס הגרילה" בלבנון "כמדינה בתוך מדינה" שבה שולטים הגופים המרכזיים של אש"ף, כמעט ללא תלות בגורם מדיני ערבי, תהיינה המפקדות של הארגונים השונים נתונות להשפעות הנוגדות של המדינות הערביות, המארחות ומעמדו של אש"ף כארגון הגג המייצג את כל הארגונים הפלסטיניים עלול להתערער. פינוי של אש"ף מביירות עלול לחדד

צה"ל החליט אש"ף על ביצוע גיוס כללי של כל הגברים הפלסטינים מגיל 16 ועד גיל 39, אך רוב האזרחים התחמקו מהגיוס והוא נכשל.

16. קיימת הגזמה רבה בכומר ובחשיבות הלחימה של נערי "האשבל" (כפורי-אריות), שזכו אף לכינוי "נערי האר-פיג'י". ההגזמה היא הן לגבי מספר הנערים שהשתתפו בלחימה והן לגבי מהות לחימתם. למעשה נטלו חלק בלחימה רק מספר נערים ו"לחימתם" נמשכה רק דקות מספר. בדרך כלל הם ירו טיל אחד ולאחר מכן זרקו את המטול וברחו. לא הייתה המשכיות בלחימתם והם לא השתלבו בתכנית הגנה שיש בה המשכיות ומעבר מקו הגנה אחד למשנהו.

17. גם האוכלוסייה הפלסטינית ביהודה ובשומרון שרק זמן קצר לפני כן הייתה גועשת וגילתה סמנים הולכים וגוברים של "מרי אזרחי" לממשל הישראלי כולל הפגנות רחוב אלימות שבהן נהרגו צעירים פלסטינים ושביטות מסחר ולימודים, כאילו נתקפו בהלם במהלך מבצע "שלום הגליל". היו הבעות פומביות של צער וכאב וזעם על המבצע ועל ההרג באחיהם בלבנון אך לא היו ביטויים של מה שניתן לראות בהם או להציגם כהשתתפות ב"מלחמה העממית".

18. יהושפט הרכבי (עורך) א' רובינשטיין (עורך משנה), על הגרילה, מערכות 1971, עמ' 17.

19. זאב (ולטר) לקויר גרילה, מערכות, תל אביב, 1979, עמ' 7. על כך ראה גם הרכבי "על הגרילה" עמוד 308.

מות הצבתם - ראה - העתון הלבנוני "אל-עמל" מ-11 בנובמבר 1981.

11. בראיון לעיתון טיים טען יאסר ערפאת, כי אם אש"ף יצליח להחזיק מעמד עשרה ימים יהיה הניצחון חזן "המוסר-מדיני" של אש"ף גדול כל כך, שתוך חודש אחד בלבד יתירו לו בריטניה וצרפת לפתוח נציגויות דיפלומטיות בלבנון ובפריס. ראה - ידי עות אחרונות 19.4.82.

12. סגנו של ערפאת, אבו איאד אמר בראיון לעיתון הצרפתי לה-מאטן כי "די שמדינה ערבית אחת תפתח במלחמה נגד ישראל, ולו במלחמת התשה, כדי שכל המדינות הערביות יתקרבו סביבה... אם סוריה או ירדן יפתחו במלחמה נגד ישראל ויוכלו לשאת את תוצאותיה, המצב ישתנה: אנו פועלים בכיוון זה..." בדרום הלבנון כוחות הפרדאן והכוחות הלבנוניים העממיים יכולים לאסור מלחמה נגד ישראל שתוביל להתפתחות כזו. ר' - "Le Matin" 2.3.82. ראה גם "על המשמר" 10.3.82.

13. סביר להניח כי ההתעצמות המחבלית "בבסיס הגרילה" בלבנון בחודשים האחרונים, הראיגה את הסורים לא פחות מאשר את הישראלים ואין להר ציא מכלל אפשרות, רי הפיגעו בשגריר ארנוב היה פרובוקציה סורית. ועדה לגורו את הישראלים לעשות את "המלאכה". לנוכח התקדימים של פעור לוח צה"ל הקודמות נגד אש"ף בלבנון, יכלו הסורים להניח כי צה"ל ינעם מלהסלים את המבצע לכדי מלחמה בסורים.

14. אש"ף פעל רבות על מנת לשתף בהתנגדות לצה"ל את כל תושבי דרום הלבנון ולא רק את הפלסטינים. הוא ניסה ליצור מה שכונה "אחדות העמדה הלאומית", שנועדה לכלול את כל ארגוני השמאל. בעיקר הקדישו מאמץ לפעולה בארגון "אל עמל" שחלק ממנו נטש את המחבלים ושיתף פעולה עם כוחותיו של רס"ן חדר.

15. במסגרת ההכנות לקידום ההתקפה הצפויה של

טיירות והפעילות המבצעית כשלעצמה.

4. סקירה ממצה המביאה את הניסוחים השונים על דרך "המאבק המזוין" באש"ף ומשמעותם ביחס לדרך "המאבק המדיני" - ראה מתי שטיינברג, "תפיסת המאבק המזוין בראיית הארגונים הפלסטיניים", מערכות 283, יולי 1982, עמ' 2-6.

5. יש לציין, כי השימוש בטורו לא נפסק עם המעבר לשלבים המתקדמים יותר בדינמיקה של המלחמה החתרנית, אך אין הוא המאפיין העיקרי של שיטת הלחימה בשלבים אלה.

6. חזירת המחבלים למחנות הפליטים בלבנון, פעי לוח המחבלים מלבנון ומכאן גם פעילות הנגד הישראלית, החלה עוד בשנות הששים. גם מאמר ציהם של המחבלים לכרסם במעמדו של השלטון המרכזי החלו עוד בסוף שנות הששים, אם כי בקנה-מידה קטן בהרבה מזה שהתפתח בשנות השבעים לאחר שאש"ף איבד את בסיס פעולתו בירדן ומספר רב של מחבלים שהיו בירדן עברו ללבנון על מפקדותיהם ונשקם.

7. על כך ראה גם צבי לניר, "המערכות הישראליות בלבנון - תקדים ומשחק פתוח" עם סוריה? המרכז למחקרים אסטרטגיים אוניברסיטת תל-אביב, אוגוסט 1980.

8. כך, לדוגמה, בהתייחסו למלחמת השבועיים והישגיה מבחינת המחבלים קובע אבו אל ואליד (סעד צאלי) חבר הוועדה המרכזית של אש"ף: "זהו הפעם הראשונה שבה גרמנו לקרע בין המנהיגים לבין האזרחים בישראל, בעת שמטרתם הייתה לגרום לקרע בין האזרחים הלבנוניים והמהפכה הפלסטינית", אל גמור, לבנון, 1 באוקטובר 1981.

9. על כך ראה גם: צבי לניר, "סיכויי מלחמה בלבנון", מזכר המרכז למחקרים אסטרטגיים, מאי 1982, בעיקר עמ' 5-7.

10. פירוט כלי הנשק שהגיעו למחבלים ולארגוני השמאל מאז הפסקת האש ועד נובמבר 1981 ומקר